

SZIGETHY GÁBOR (1942) Budapest

SZIGETHY GÁBOR

Napló múltidőben

1957. február

Február 2.

Tizenegy évvel a hazánkat rommá romboló második világháború vége után Budapest lakosai újra megismerkedtek a *kijárási tilalom* rémületidéző fogalmával.

Mindenki megnyugtatóra az újságokban ezen a napon megjelent a *közérzetjavító* örömhír: „A taxik általában 10 óráig szállítják az utasokat.”

És egy órával később kezdenek a mozik! Az az eddigi öt óra helyett hat óraker kezdődnek az utolsó vetítések. Már-már az igazi békeidőkre emlékeztető csoda: „Az Állami Operaház előadásai péntektől kezdve 4 óraker, február 6-tól fél 5-ker, 16-tól 5 óraker, február 19-től pedig fél 6 óraker kezdődnek.”

Február 17-én a színházi előadás után – nem emlékszem, hogyan – fél tízker épségben hazajutottam a pesti Szent István körútról a budai Fadrusz utcába.

Vannak történelmi pillanatok, amikor ez csodának minősül.

Február 9.

Bacsó János írása a Népakaratban: *Vorosilov marsall vagy Stefánia főhercegasszony?*

Megoldandó feladat az elvtársak számára: mi történjen a régi-új, új-régi utcanevekkel? Merthogy október 23-án: „Az elszabadult indulatok, a felkorbácsolt néphangulat csakhamar a tettek mezejére lépett, előkerültek a létrák és a kalapácsok, majd rögtön utána a festékesvödörök, és a Sztálin útból csakhamar először Hősök útja, majd Magyar ifjúság útja lett, a Sztálin hídból Árpád híd, a Sztálin térből ismét Dózsa György út lett.”

Sztálin elvtárs már (örökre!) nem elvtárs, tehát maradhatnak a régi utcanevek. De Bacsó János vagy nem tud írni, mert nincs tisztában a magyar szavak érzelmgazdag jelentésével, vagy meg gondolatlanul, bután őszinte: *a felkorbácsolt néphangulat* – ez a kifejezés árulkodik az újságíró elvtársi tudatalattijáról. Merthogy a *nép*, amikor indulatai nincsenek felkorbácsolva, akkor is hajlamos az elvtársak számára idegesítő cselekedetekre: „Bizonyára sokan észrevették, hogy az utóbbi időben – noha az utcai névtáblák a helyükön maradtak – a Tolnay La-

jos utcából ismét Conti utca, a Moszkva térből ismét Széll Kálmán tér, a Vorosilov útból Stefánia út, a Tolbuhin körútból Várház körút lett. Így emlegetik az emberek az utcán, így mondják be a megállókat a kalauzok, sőt nemegyszer így jelenik meg az újságok hasábjain is.”

Ezeket az utcaneveket a Kádár-huszárok (lásd előzetesen a magyar történelemben: *Bach-huszárok*) nagyon hamar visszaadták Vorosilovnak, Tolbuhinnak; a Magyar ifjúság útja Népköztársaság útja volt harminchárom évig. (A Moszkva teret kortársaimmal mi sokáig csak úgy neveztük: *a Kalef*.) Bacsó János és a *huszárok* az utcanevek régi formájú köznapi használatában veszedelmes, a népi demokráciára leselkedő ármánykodást sejtene, látnak: „Az ellenforradalmi erők, amelyek vereséget szenvedtek, most – az iskolai hitoktatás mellett – ezen a fronton is próbálják felújítani a zavarkeltést.”

Akkor sem, ma sem hiszem, hogy nyugdíjas nagymamám tudatos ellenforradalmi zavarkeltő volt, amiért haláláig Andrassy útnak nevezte az Andrassy utat, Stefániának a Stefániát. Megszokásból, hagyománytiszteletből, s mert ragaszkodott a saját és az ország történelmi múltjához, az utcákat, tereket úgy nevezte, ahogy gyerekkorában azok nevét megtanulta.

A Stefánia út – nincs kedvem utánanézni, melyik osztrák főhercegasszonyról nevezték el – számomra mindig Stefánia út volt, mert a Városligetnek feszülő széles sugárúton, a *Stefánián* – örökzöld nóta őrzi emlékét – hajdan divat volt gumirádlin, napsütésben, nótaszóval végigkocsikázni.

Az *elvtársak* számára megemészthetetlen tapasztalat: *mi* soha nem akarjuk a múltat végképp eltörölni.

Február 14.

Szakadozott újságlap, gondosan kivágtam ollóval a Népakarat aznapi számából az izgalmas hírt: *Március 2-án Carlo Molo lesz Papp László első profi ellenfele.*

Fogalmam sem volt akkor, mi az a profi boksz. Valami, ami nincs nálunk, valami, ami csak Nyugaton van, valami, ami eddig tilos volt, de a háromszoros olimpiai bajnok Papp Lászlónak most a hatalom urai – nem tudni, miért, de – engedélyezik.

Hatmenetes mérkőzés – pontosan ezt sem értettem, talán azt sem tudtam, hogy az amatőr bokszban három menetig tart a küzdelem. De az ország számára novemberben örömhír: Papp László újra olimpiai bajnok lett. Pesten romok, szovjet megszállás, vérbe fojtott forradalom, letiport szabadságharc, de ott, a világ végén, Ausztráliában Papp Laci legyőzi, kiüti minden ellenfelét. Tiszteletére London és Helsinki után harmadszor szólal meg a magyar himnusz, könnyes szemek kereszt-tűzében az árbocon harmadszor kúszik fölfelé háromszínű lobogónk...

Papp László most *profi* lesz!

Sokunk számára ez akkor azt jelentette: magyar hős.

És amikor néhány évvel később a kommunisták eltiltották, megfosztották a lehetőségtől, hogy világbajnok legyen, akkor szomorúan tudomásul vettük: magyar áldozat.

Sok ezer éves tapasztalat, de nem flastrom a sajnó sebre: a hősök és a mártírok mindig túlélnek erkölcstelen gyilkosaikat.

Február 15.

Újsághír: „A Fővárosi Ügyészség vádiratot adott ki Eörsi István 26 éves költő, Angyal István 29 éves építésvezető, Szabó Béla 23 éves tisztviselő, Molnár Sándor 21 éves segédmunkás, Horváth Sándorné szül. Tollasi Ilona háztartásbeli és dr. Káldor Veronika 29 éves orvos ellen.”

A múlt század hetvenes éveiben az Élet és Irodalom szerkesztőségében találkoztam Eörsi Istvánnal. Kölcsönösen nem kedveltük meg egymást. Életműve felületes ismerete alapján helyét soha meg nem találó embernek tartottam, tartom őt, aki számára – az irodalmi életben íróként talpon maradása érdekében – mindennapi feladat volt elfelejteni előző napi önmagát.

1957. február 15-én a pusztta hír volt számomra riasztó: költőt, tisztviselőt, építésvezetőt, segédmunkást, háztartásbelit, orvost tartóztatnak le, és a vád: *izgatás*.

A kommunista Angyal István bitófán végezte.

Izgatásért ült néhány évig börtönben Eörsi István.

Ha erre gondolok, utólag sem értem néhai Eörsi István Marx-szerellemmel átítatott izgága természetét.

Február 17.

Alig egy héttel korábban, február 9-én mutatták be a Magyar Néphadsereg Színházában Dario Nicodemi pehelysúlyú, bűbájós vígjátékát. Ültem ezen a februári estén a színház nézőterén, a földszint bal

12. sor 2. székén (olvasom az újságban: zimankós, ronda idő volt), és csodáltam a *Hajnalban, délben, este* főszerepét játszó elbűvölő Ruttkai Évát. (Akkor éreztem így: nem sejthettem, hogy tizennyolc év múlva Éva a legjobb barátom, testvérem, édesanyám lesz – az anyósom.)

A színház igazgatója nyilatkozott januárban, megőriztem az újságkivágást. „Az utókor embere ámulva fog megállni a ténnyel szemben, hogy Lehár Ferenc operettjét, a *Pacsirtát* a bemutató délutánján játszatta le magának két ellenőrző tisztviselő, és csak a fél hatig tartó próbajáték végeztével adott engedélyt a hét órákor kezdődő bemutató megtartására. Az okokat máig homály fedi, valamint azt is, hogy 56 telt ház után miért vetette le mégis a műsorról egy önkényes intézkedés a darabot.” (Népakarat, 1957. január 12.)

A Lehár-operettet a Magyar Néphadsereg Színházának kamaraszínházában – akkor már József Attila Színház – mutatták be 1955. december 22-én. Máig titok, miért tiltották be egy idő után az előadást.

Az utókor embere, én is mint túlkoros túlélő, ámul, és nehezen képes megérteni mindazt az eszement ostobaságot, ami 1956 októberé előtt történt hazánkban. Igaz, azt sem könnyű megérteni, tudomásul venni, amit 1956. november 4. után megéltünk, túlélünk.

Vissza tudom idézni a hatvan évvel ezelőtti színházi pillanatot; nem a tényeket, hanem az est hangulatát: boldogan tapsolok, tapsolunk az estét felejteni tudással bearanyozó két színésznek, Ruttkai Évának, Benkő Gyulának – két és fél óra „eltávozás” az életünket kommunista kalodába záró valóságból.

A színház a színész és a nézők számára 1957. február 17-én: menekülés. A színész boldogan játszik, a néző gyönyörködik, elkábul.

A Szent István körúton az Elnöki Tanács 1957:13. számú törvényerejű rendeletével – *A népi demokratikus államrend fokozottabb védelmére* – az elrettenítés, megfélemlítés szándékával létrehozott munkásőrség fegyveresei öntudatosan, bakancstalpat csattogatva masíroznak.

Hajnalban. Délben. Este.

Február 28.

Próbálok felidézni emlékezetemben azt a pillanatot, amikor úgy döntöttem: számomra a politika halott, többé nem vásárolok napilapot. Januárban az Esti Hírlap, februárban a Népakarat majd minden számát megvettem, olvastam, megőriztem. Aztán hirtelen nincs tovább. Van még egy-két márciusi, áprilisi hetilapom, a májusban megjelenő Film

Színház Muzsika minden száma, a Nagyvilág első évfolyamai.

Mire gondoltam február 28-án, amikor a rádióban hallottam a hírt: Kádár János átalakította, azaz újabb miniszterekkel (*huszárokkal*) dúsitotta a hazánkat terrorizáló hivatalnokok testületét?

Egy biztos: nem voltam kíváncsi a kormányátalakítás részleteire. München vagy Biszku a belügyminiszter? Nem oszt, nem szoroz. *Az egyik kutya, a másik eb* – tartja a régi magyar közmondás, de ez a kommunistákra nem igaz. Ne bántsuk az emberba-

rát, derék állatokat, ne hasonlítsuk őket a dögevő hiénákhoz.

Február végén befejeztem a napilapvásárlást, maradandóbb *árucikkre* kezdtem költeni parányi zsebpénzemet. Törzsvásárló lettem a Móricz Zsigmond körtéren, a *Gomba* árkádja alatt megnyílt könyvesboltocskában. Merészen álmodó, nagyképűen öntudatos kamasz voltam, *kijelöltem* a számomra kötelezően megvalósítandó életprogramot: az elvtársak pusztítják, én őrzöm a múltat.

Ha csak tehettem, a következő évtizedekben könyveket vásároltam.

A Kilián laktanya sarka és a Ferencz krt. vége, 1956. november 30., ceruza